

KAMERUNI KIRÁLYSÁG, EGÉSZSÉGONDNOKKÉNT

Írta: A. Gergely András

Turóczy Ildikó kameruni könyve a Publikon Kiadó vállalásába, hosszabb távú programjába kézenfekvően illeszkedő opusz... – ha nem is a tudományos (védelemstratégiai, térföldrajzi, migrációs vagy állampolitikai) kiadványokkal vetekedő értelemben, de nem is pusztán a „sorsok Afrikában” tónusú mesebeszédék vállalásával. E tudományos „kalandkönyv” kiadására vállalkozva a Publikon azt a szaktudományokon túli, szélesebb közérdeklődési körre fókuszáló szándékot nyilvánítja ki, mely Afrika mindennapjainak, európai szemmel (s ezen belül is magyar impressziókkal) belátható másságának egzaktabb, poézistól némiképp tudatosan is távolodó, dokumentatívabb szférában keres és talál helyet.

A kötet egyfajta élménynapló, közelebről missziós noteszlapok és vállalási jegyzőkönyv száraz közlésanyagának összedolgozására épülő „tereptanulmány”. Érdeklődési fókuszába tudatos és elszánt programossággal emeli be, egy afrikai terepet kereső szakember szemével tekinti mindvégig a helyszínt, országot, életmódot, gazdálkodási és szakrális, egészségügyi és embernevelési nézőpontot. Kevés ilyen mű van, jószerivel nincs is a magyar könyvpiacra, holott a hazai Afrika-policy-k nemegyszer épp efféle térségek fejlesztési szféráiba kívánnak érdemben beavatkozni/bekapcsolódni – így tehát érdemi érdeklődés övezheti a kiadványt mindazok körében, akik Afrikával munkavállalóként, önkéntesként, humanitárius turistaként, kulturális antropológusként, fejlesztési szakemberként, gazdasági piacfelderítőként vagy akár befektetési térségkutatóként foglalkoznak/foglalkozni fognak. Ezenfelül nem titkolnivaló, hogy az irodalmi-művészeti-tudományos érdeklődés, mely Afrika iránt idehaza az elmúlt években önmaga sokszorosára növekedett mindezen szférákban, szolid, de igényes megjelenítést találhat ebben a kötetben olyan országról, melyről a magyar közgondolkodás szinte semmit sem tud. Missziós „bevetés” a főszereplője tehát a kötetnek, s missziós kibocsátás esélye rejlik a Kiadó vállalásában is, hogy elérje mindazokat, akik számára Afrika nem pusztán fekete és ismeretlen földrész, hanem korunk kultúrái-

nak egy markáns tartománya, ezernyi részlettel-árnyalattal eltérő mindazon ismeretektől, melyeket Afrika-tudásnak nevezhetnénk.

E cél, vállalás, szándék vagy sugallat árnyaltabb megjelenítése a kötet kiadásakor a Kiadónak is egyfajta „kulturális szándéknyilatkozattal” ékes hozzájárulása volt, ezt respektálandó a könyv értékelését az alábbiakban a kritikus olvasó, az érdeklődő szakember és a naiv tájékozódó nézőpontjából fogalmazom meg... – jóllehet, helyenként kritikus szakembernek inkább és érdeklődő olvasónak kevésbé fogok látszani. Kezdem mindjárt a legelsővel, mely olvasóként, könyvpiaci szereplőként azonnal elér, ez pedig a Szerző nevének (lehet, csak én nem vagyok képen!) ismeretlensége mellett a kötet címe. Ez a legkíváncsibb könyvvásárló számára is beavatást ígér, de árnyalatlanul kalandos képzetet keltve is él azzal a „fehérember”-felfogással, amely a „nemfehéret” mindjárt alárendeltnek is láttatja. Ez azonban a kötetben épp ellenkezőleg is bizonyítást lel: a szerző „szimpla” orvosként vállalja afrikai jelenlétét egy önkéntes megbízatás formájában, melynek „naplózása” során az afrikai létkörülményekkel küzdés, a szenvedések kényszerű tudomásulvétele, az orvosolhatatlan bajok medikális kezelésének elszántsága kerül fókuszba. E vállalásos kontraszt nem nélküli a kiemelt státuszú tradicionális orvosságos emberek „varázstudásának” kritikáját, az ősi gyógymódok és a modern medicina kontrasztjának bemutatását, a segítség és a betegségtudat megannyi formájának belső konfliktusait sem. A tematikus érdeklődésű szakember számára viszont a kötet címe is jelzi, hogy az „alternatív” gyógyítás nem a „csodamegoldás”, hanem a kiegyezés állapota, amely látszatra nemcsak észrevétlenséget-érdektelenséget sugall, de ama véletlen tudatos elkerülését is, hogy a fehéremberi fensséggel kezelje „le” a hagyománykötött gyógyítást. Ennek ugyanis fölöttébb súlyos respektusa van Afrikában, akkor is, ha emiatt gyermekhalandóság, AIDS, szubtrópusi nyavalyák, malária és más közkeletű fertőzések nem kapnak méltó teret a kezelésben, s így a helyiek számára épp a világ nyugatiasabb felén kézenfekvőbb gyógymódok lesznek „alternatívvá”.

A könyvcím a táji megjelölés (Kamerun, hegyi környezet) mellett egy anciennitás (királyság) méltóságára is utal, ugyanakkor az afrikai királyságokról való képzetünk lényegében semmisek. S ha „talányos” is ennyiben, a kötet mégis szól azoknak is, akik a kulturális térség, földrajz, társadalomismeret, vagy kifejezetten „az ismeretlen Afrika” sugallat miatt vennék kézbe. Az alcím pontosító hatása így nemcsak érdekessé teszi, de valamelyest sejteti is, hogy „félmagán” napló, esemény-fókuszált megjelenítés, egzotikus környezet és társas tudás is rejtőzik a címlap mögött. A „fehérember” időmérceje, sztetoszkópja, tablettái a kameruni helyszínen is kontrasztosnak bizonyultak, s e temporális kontraszt a szereplők (egészségügyi szervezet munkatársai, „nővérek”, jellegzetes lakosok vagy akár maga a király is) e kettős mibenlétében teljesül ki: párhuzamosan, riasztó átmenetiségű vegyességben létezik posztmodern kori jelenségek tömege és tízezer éves hagyománytartás-ragaszkodás is ugyanazon lapokon, naptári napokon belül, s mindez értékrendekben, életmódban, világnézetben, anyagi feltételekben, jövőképekben éppúgy jelentkezik, mint a „black-man-time” más léptékében és az egészségfelfogásban.

A könyv egészében is már-már izgalmas, visszafogott tónusa és szinte kimunkáltan „objektíváló” leírásmódja az első nyolcvan oldalon olyasféle érzéssel töltött el, hogy „itt történnie kell valaminek”, kutatói sokknak, orvosi frásznak, rendkívüli vagy kizökentő eseménynek – annyira izgalmasan „rejtélyes” a stílusa. Olvasgatás közben tapasztalom: szinte észrevétlenül rejt el ill. mutat föl népismereti, országismereti tényanyagot, ami még szakember szemével is érdekes. Afrikai élet- és létmódok megérthetőségét, belső dimenzióit, egészség és betegség, kosz és tiszta-ság fogalmi relativitását, univerzális panaceák és törzsi hitek, amulettek, orvosságos emberek relatív igazát azonban úgy érzem, felszínesebben érinti, mint lehetne. Ezek sorskérdések afrikaiak és „fehérek” közötti viszonyban, különbségekben és stratégiákban, érdekes lett volna az önreflexió szintjén is többet jelezni ezekről... akár nem mással, mint kontrasztosabb önképpel, esetleg afrikai mesék, szakrális hitek hátterének ok-okozati értelmét keresve – s ezzel mintegy „elemelkedve” a primer leírás-tól, sűrűbbé téve a jelentésteret a mondandó körül. Ne tűnjön ez laikus okoskodás-nak, idézek: „A néhány napja látott, racionális sokgyermekes anya jut eszembe, aki nem fog egyetlen gyermekére annyit költeni, mint az összes többire együtt, még akkor sem, ha emiatt a beteg gyermek meghal. Ez egy más világ, pontosabban én vagyok a másság benne. Rossz gondolatok, mellőzném, de gondolatdugóm nincs. A saját pontrendszeres medicinánk jut eszembe, a vállalkozóvá tett orvos, az alapellátás, mint végrehajtó rendszer. Valami furcsa asszociáció, rossz álom talán, azt sejteti, hogy valami nincs rendben ezzel a megmásított világgal”. (54. old.). Ebben a bekezdésben (is) egy komoly tudáselméleti fejtegetés lehetősége rejlik. S ha a Szerző nem éppen titkos naplóját, óráról órára komponált feljegyzéseit adja közre, hanem mintegy visszatekintően átírja és egybehangolja a művet, akkor ezek a jelentésteretek mint a textust körülvevő kontextusok okvetlenül bekerülhettek volna, bármily „utólagos” okoskodásoknak tetszenek is.

Szerzőt nem kötelez, Kiadót is csak esetlegesen, hogy kritikus legyen a Művel szemben. A könyv kiadását szívélyes kedvességgel pártolom, de kritikai érzékemet és (kulturális antropológiai) szakmai optikámat segítette volna tisztábbra állítani, ha a Szerző a szövegben legalább néhány összehasonlító utalást még megtesz „saját” világa és az átélt-tapasztalt világ párhuzamairól. Például: erdélyi volta a szövegben csak két-három nyelvi fordulatból („fennebb és fennebb” mászik a fán, „belépek” a Fonhoz) derül ki, s ez talán lényegtelen is, európai és fehér orvos áll itt szemben/párban az afrikai léttel. De ha (legalább a végére) beillesztett volna egy félmondatnyit (nem idézetet, csak) asszociációt, gondolatfutamot, amely a „hazai” bécsi szelet mellett a kórházi és egészségügyi másságra vagy hasonlóságra utal, annak láttam volna értelmét. A kötet nem úgy épül föl, nem az a /hiányzó/ „konklúziója”, hogy lám, mennyi kusza ősiség és modernitás fér meg egy nevesincs afrikai településen, s ezért ennek társadalomismereti vagy világgépi bölcselmeit rá kellene ragasztani a végére... de mégis, valahogyan a sugallt reménytelenségi öszkép mellé jólesett volna az értékviszonylagosság még karakteresebb hangsúlyozása. Lehet, ez nem a Szerző dolga, hanem az olvasóé – de az átlagos könyvpiacra mindig és mindenhol

alighanem egyidőben két-három „orvos voltam Afrikában” típusú könyv világít a könyvesboltok polcain, s hogy ennek is helyet szorítson ott a bolti eladó, kéne valamiféle többlet-sugárzása is legyen. A címről való főntebbi „okoskodásom” is ezt a célt szolgálná, mert ha nem is merésznék „szöveggazdagítási” javaslatot tenni, csupán sugallanám kidolgozhatóságát a tradicionális medicina és modernitások témakörének, az európai fogyasztói kultúrában eluralkodott medicina-kiszolgáltatottság és gyógyszerútfogyasztás oktondiságának, a gyógyszerbiznisz okainak és következményeinek, a természeti népek gyógymódjainak, orvosságos embereik tudásának és tudatlanságának modernitásban új hangsúlyt nyerő voltát ebbe a kontrasztba emelő „levezetés” lehetőségét. Mondjuk ezt is inkább valamiféle utólagos-pótlólagos önreflexióként csatolva, vagy önértékelő-önkritikus iróniával megtoldva, mint Nigel Barley teszi az „Egy zöldfülű antropológus kalandjai”-ban (szintén Kamerunban).

A kötet számos erényét csak jelzem, túlértékelésük nem célom. Tény, hogy izgalmasan tárja föl a fehéremberi (sőt: fehér asszonyi) beilleszkedés időleges és reménytelen voltát a történések folyamatában, szűkszavú és szituatív is hiteles közlései a szereplőkről jól segítenek árnyalt képet kialakítani a miliő egészéről, eseményleírásba foglalt táj- és néprajzi elemek is józan arányban szerepelnek... (ugyan a fulániak bejövételét két-három verzióban is megismerjük, de ez nem zavaró, ha a beszélő mondandóját követve épp így formálódott a közlés, s ezt jegyzetelve ez kap hangsúlyt is). Meglepő és meggyőző a településen meglévő (kutató számára evidensen megtapasztalható) vegyessége mobiltelefonos és terepjárós modernitásnak és pária kiszolgáltatottságnak vagy érinthetlenségnek, világból kivetettségnak és globalizáltságnak, bezártságnak és univerzális mobilitásnak, tradicionális tudatlanságnak és releváns tudásra törekvésnek, örökös fufu-evésnek és palacsinta-ünnepnek, csóró királynak és Amerikát járt tapasztaltságának, vallások együttélésének és illemhely-hiánynak... Ezért jó és megkapó, érdekes és olvastatóan kellemes a könyv egésze. Örvendek annak, hogy a Kiadó vállalkozott megjelentetésére...! A hazai Afrika-irodalom kétségkívül gazdagabb lett Turóczy Ildikó kötete révén.

publikon
KIADÓ

www.publikon.hu

Teljes körű kiadási tevékenység
a kéziratától a könyvespolcig!

Jelentesse meg könyvét a Publikon Kiadónál!

OLCSÓ | MEGBÍZHATÓ | RUGALMAS | GYORS

